

POLITIKE RAVNANJA Z RAZISKOVALNIMI PODATKI FINANCIRANIMI Z JAVNIMI SREDSTVI

Odprti podatki, druga delavnica

JANEZ ŠTEBE, SANJA LUŽAR IN SONJA BEZJAK

ADP, Univerza v Ljubljani, 15. marec 2013

Osnutek krovne politike.
Vmesni rezultat projekta
ODPRTI PODATKI (odpp10)

Janez Štebe

- Cilj: odprti dostop do raziskovalnih podatkov ne glede na področje
- Interes financerja: izboljšati kakovost, odmevnost in poceniti raziskovanje skozi načelo javnega dobrega raziskovalnega outputa javno financiranih projektov
- Interes posameznih raziskovalcev, ustanov: monopoliziranje dostopa do podatkov za maksimiranje lastnega publicističnega outputa

- Naslov: **»Odprti podatki - Priprava akcijskega načrta za vzpostavitev sistema odprtega dostopa do podatkov iz javno financiranih raziskav v Sloveniji«.**
- Šifra: projekt CRP s šifro V5-1018
- Trajanje: 2010-13
- Izvajalec: ADP

Problemi in izhodišča:

- Interes znanstvene skupnosti in javnosti: Optimizirati raziskovanje na način čim širšega in neoviranega dostopa do podatkov

Problem

- niso opredeljene odgovornosti za skrb za podatke

Pobude EU, OECD, UNESCO:

- Potrebno oblikovati jasne politike na tem področju

Kaj so raziskovalni podatki

- “raziskovalni podatki” so digitalno berljivi zapisi o dejstvih, ki predstavljajo osnovno podlago za znanstveno raziskovanje in ki v okviru znanstvene skupnosti veljajo kot ustrezno sredstvo za preverjanje veljavnosti raziskovalnih spoznanj
- Različne discipline različno razumejo in to je odvisno tudi od konteksta uporabe
- Podrobne definicije prepuščene področjem

- Obveznosti ustvarjalcev podatkov
  - Pravočasen, maksimalno odprt dostop do podatkov
- Infrastrukturne podporne storitve, lokalni, področni podatkovni centri in specializirane storitve digitalne hrambe
- Odločevalci na vseh nivojih odločanja, oblikovalci politik in skrbniki njihovega izvajanja

Vzdržno in za ustvarjalce spodbudno okolje

- Obveznost priprave Načrtov ravnanja z raziskovalnimi podatki (NRRM/DMP) ob prijavi projekta
- Storitve podpore in usposabljanja za pripravo in izvajanje NRRP (podatkovni centri, knjižnično raziskovalno informacijski servisi)

Izbor in vrednotenja raziskovalnih podatkov glede na znanstveni pomen

- pooblaščenim podatkovnim centri in informacijski servisi organizirajo:
  - storitev ‚recenziranja‘ podatkov
  - storitev za izvajanje citiranja raziskovalnih podatkov pri uporabi v članku,
  - storitev za priznanje znanstvenega dosežka v obliki bibliografskega zapisa, kadar so raziskovalni podatki oddani v odprti dostop.

- Dolžnosti raziskovalcev
- Odgovornost ustanov: notranje politike
- Določila glede delovanja področnih podatkovnih centrov
- Obveznosti in pravice javnih financerjev
- Notranje politike domačih znanstvenih periodičnih publikacij

- NRRP
- Priprava metapodatkov ob nastanku podatkov
- Raziskovalci morajo podatke najkasneje leto dni po nastanku pripraviti skladno z navodili in področnimi standardi ter jih tako oskrbljene izročiti pristojnemu podatkovnemu centru...
- Pravice: dolžnost citiranja podatkov ob uporabi

- Notranje politike na katere se oprejo raziskovalci pri NRRP
- Strokovno usposabljanje in lokalna podpora izvajanju
- Sodeluje pri vzpostavljanju infrastrukture in se naslanja na okolje informacijskih, knjižničnih in storitev področnih podatkovnih centrov

Obveznosti in pravice javnih financerjev

- v primeru neizpolnjevanja umakne plačilo nadaljnjih obrokov financiranja
- del sredstev raziskovalnega projekta opredeli za izvedbo nalog izpolnjevanja NRRP
- zagotavlja upoštevanje prispevka na ustrezen način objavljenih raziskovalnih podatkov v okviru državnega sistema znanstvenega vrednotenja
- NRRP predstavlja sestavni del dokumentacije prijav raziskovalnih projektov, na voljo pristojnemu podatkovnemu centru

Obveznosti in pravice javnih financerjev (nad.)

- NRRP gre skozi postopek recenzije predlogov raziskovalnih projektov
- Pristojni področni podatkovni centri so potrjeni s strani ARRS v okviru infrastrukturnih raziskovalnih programov
- spodbuja drugo rabo obstoječih raziskovalnih podatkov

Model podatkovnega središča po načelih krovnih politik

Sanja Lužar

1. Potreba po oblikovanju **področnih podatkovnih centrov**
2. Splošno „**podatkovno zatočišče**“
3. Problem **finančne podpore**
4. Potreba po **informacijski točki**

Naloge področnih podatkovnih centrov

- prevzem podatkov, obravnava in priprava podatkov za dolgotrajno hrambo
- svetovanje, usposabljanje, podpora pri pripravi in izdelavi DMP
- pristojni podatkovni center na podlagi pripravljenih in registriranih NRRP potrdi načrtovane aktivnosti
- Infrastruktura za registracijo uporabnikov; medsebojno povezan dostop do podatkov pod ustreznimi režimi
- zagotavljanje enoličnih identifikatorjev, zagotavljanje ustreznega citiranja podatkov
- promocija, svetovanje, usposabljanje in podpora pri uporabi podatkov
- vrednotenje podatkov
- specifične storitve, odvisne od posameznega področja, zahtev uporabnikov

Data Seal of Approval

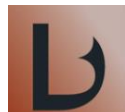
1. Repozitorij zagotavlja uporabo podatkov v skladu z zakonskimi predpisi in pogodbami, vključno s predpisi, ki urejajo varovanje zasebnosti. (točka 5)
2. Repozitorij od dajalcev podatkov prevzame odgovornost za dostop in razpoložljivost digitalnih gradiv. (točka 9)
3. Podatkovno skladišče omogoča uporabnikom izkoriščanje raziskovalnih podatkov in sklicevanje nanje. (točka 10)
4. Podatkovni repozitorij zagotavlja celovitost digitalnih gradiv in metapodatkov. (točka 11)
5. Podatkovni repozitorij zagotavlja verodostojnost digitalnih gradiv in metapodatkov. (točka 12)

Registri podatkovnih centrov in zgledi iz tujine

Registri podatkovnih centrov:

Databib (<http://databib.org>)

Registry of Research Data Repositories (<http://www.re3data.org/>)

Zgledi obstoječih centrov iz tujine:

Deutsches GeoForschungsZentrum GFZ (<http://www.gfz-potsdam.de/portal/gfz/home>)

Karlsruhe Institute of Technology (<http://cds.rsc.org/>)

National Chemical Database Service (<http://cds.rsc.org/>)

Družboslovje: Arhiv družboslovnih podatkov

- **Podlaga** za nastanek novih področnih podatkovnih centrov
- **Prenos izkušenj** na druga področja, prilagajanje potrebam uporabnikov in specifikam posameznih disciplin
- **Integracija** strokovnih pristopov, orodij in storitev, kjer je to optimalno z vidika porabe sredstev

Politike znanstvenih revij glede ravnanja z raziskovalnimi podatki

Sonja Bezjak

Mnoge pobude se ukvarjajo z odprtim dostopom do revij.

Kaj pa odprti dostop do podatkov, objavljenih v revijah?

Revije se razlikujejo glede politik o dostopnosti podatkov:

- podatki morajo biti dostopni v javnih repozitorijih (Dryad),
  - javnih bazah (GenBank),
  - repozitoriju avtorjeve institucije,
    - repozitoriju financerja,
    - na spletni strani revije,
- na strežniku pooblaščne neodvisne spletne strani,

...

V Sloveniji 116 znanstvenih in 49 literarnih in humanističnih revij.

(podatek za leto 2009, vir: Izvedbeni načrt spletnega portala znanstvenih in literarnih revij)

Znanstvene in literarne revije, ki kandidirajo za javna sredstva

(javni razpis za sofinanciranje izdajanja domačih znanstvenih periodičnih publikacij)

Zahteve financiranja (elementi ocenjevanja):

- delež znanstvene vsebine v odnosu do strokovne vsebine,
  - vključenost v mednarodne podatkovne baze,
    - dvojezičnost oz. večjezičnost,
  - dostopnost na spletu (cela besedila, povzetki)
    - pomen za znanost,
- prispevek k informiranju javnosti, pomen za razvoj slovenske znanstvene in strokovne terminologije (Uradni list, 30.9.2011)

ODPRTI DOSTOP DO RAZISKOVALNIH PODATKOV?

1. Financer zahteva odprt dostop do podatkov:

- uresničevanje znanstvenih načel (preverljivost, veljavnost, zanesljivost),
- sistematičnost, točnost, sledljivost uporabljenih gradiv, tudi podatkovnih,
- skladno s krovnimi politikami financer zahtevo vključi v razpisne pogoje

2. Revije vzpostavijo svoje notranje politike ravnanja s podatki:

- v recenzijo sprejeti članki, katerih avtorji izpolnijo zahtevo po odprtem dostopu do podatkov, uporabljenih v članku,
- podatki morajo biti opremljeni z oznako, iz katere je razvidno, kjer so shranjeni in dostopni

3. Raziskovalni podatki gredo v recenzijo:

- raziskovalni podatki so sestavni del članka,
- kot taki so podvrženi znanstveni presoji, skladno z merili znanstvene kakovosti,
- s tehničnim pregledom uredništvo zagotovi, da je v članku zadoščeno politikam ravnanja s podatki

4. Revije zahtevajo citiranje podatkov:

- vso podatkovno gradivo, ne glede na to ali gre za prvo ali ponovno rabo, mora biti v članku ustrezno citirano in navedeno v seznamu uporabljenih gradiv,
- revije tako sodelujejo pri vzpostavljanju sistema nagrajevanja ustvarjalcev podatkovnih gradiv

Primer standardiziranega citiranja podatkov

ICPSR:

Deschenes, Elizabeth Piper, Susan Turner, and Joan Petersilia. Intensive Community Supervision in Minnesota, 1990-1992: A Dual Experiment in Prison Diversion and Enhanced Supervised Release. ICPSR06849-v1. Ann Arbor, MI: Inter-university Consortium for Political and Social Research [distributor], 2000. doi:10.3886/ICPSR06849

ADP: vključuje avtorja, naslov raziskave, kraj in datum izdelave raziskave, kraj in datum objave raziskave

Tomka, Miklós et al. Mednarodna raziskava o veri in odnosu do cerkve 1997 [datoteka podatkov]. Wien: Pastoralen Forums [izdelava], 1998. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede, Arhiv družboslovnih podatkov [distribucija], december 2002.

Kako vključiti *,ODPRTI DOSTOP DO PODATKOV'*?

TOČKE ZA RAZPRAVO:

1. **financer** v razpisnih pogojih **zahteva** odprt dostop do podatkov
2. revije **oblikujejo notranje politike** ravnanja z raziskovalnimi podatki
3. podatki postanejo integralni del članka - **gredo v recenzijo**
4. revije zahtevajo **citiranje podatkov** – podlaga za vrednotenje podatkov